

Věčné téma sociálně ekonomických dat

RADIM PERLÍN

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Albertov 6, 128 00 Praha, Česko; e-mail: radim.perlin@natur.cuni.cz

ABSTRACT Permanent topic of socio-economic data – In response to a review of the otherwise very successful Atlas of Rural Development, the authors of the atlas argue that there are very few socio-economic data that can be used to evaluate the socio-economic structure of settlements. Unlike the authors of the atlas, I believe that several datasets can be used, which can document, at least in the basic form, the socio-economic position of municipalities or regions. Regularly and annually published data about occupied jobs, documenting employment in each municipality, are among them. Another source of data is, for example, the Register of Economic Subjects, which enables sorting of data by the categories of the number of employees. Data documenting the presence of some types of civic amenities, i.e., the presence of social care facilities, health care, retail, can be found from the database of Town and Municipal Statistics, available at the Czech Statistical Office. However, it may be essential to use tax yield data, which can well define regional differences in the intensity of business activity. These data have not yet been published by the Financial Administration of the Ministry of Finance of the Czech Republic.

KEY WORDS Socio-economical differences – datasets – employment – tax yield data

PERLÍN, R. (2022): Věčné téma sociálně ekonomických dat. Informace ČGS, 41, 2, 16–19.

© Česká geografická společnost, z. s., 2022

V posledním čísle Informací ČGS (41, 1, 35–38) jsem v recenzi *Atlasu rozvoje venkova* kritizoval kapitolu sociálně ekonomických mapových listů z důvodu neaktuálnosti nebo malé šíře vstupních sociálně ekonomických dat. Na moji recenzi reagovali autoři atlasu (*diskuzní text je otištěn v tomto čísle na str. 11–15, pozn. red.*) a následující text se pokouší moje kritické poznámky k atlasu více rozvést.

Jedním z klíčových ukazatelů, který může dokumentovat rozvoj nebo naopak pokles socioekonomických aktivit na lokální, mikroregionální nebo regionální úrovni, jsou ekonomická data. Prakticky ihned po rozpadu socialistického plánovacího systému a přechodu na svobodné, tudíž tržní pracovní právní a podnikové struktury se objevil problém, jak data, do té doby vykazovaná v systému státních plánovacích nástrojů, nahradit. Jak lze tedy analyzovat ekonomickou, podnikatelskou, zaměstnaneckou, výkonovou strukturu v podrobnějším územním pohledu?

Postupem doby po roce 1990 začaly vznikat celé řady různě konstruovaných ukazatelů, které se s větší nebo menší mírou přesnosti, resp. s větší nebo menší mírou validity pokoušely nahradit nebo suplovat původní socialistické evidenční ukazatele. Postupem doby se od „nulté“ dekády (2000–2009) začínaly také zlepšovat statistické zdroje, a to jak z hlediska jejich dostupnosti, tak také i míry podrobnosti, a v desátých letech (2010–2019) již české statistické zdroje poskytují poměrně dobré a validní údaje, které je možné využít a zpracovat pro potřeby hodnocení sociálně ekonomického systému, jeho změn a vývoje, a to obvykle až na obecní úroveň.

Asi se většina autorů shodne, že pro hodnocení sociálně ekonomického prostředí je jedním z klíčových ukazatelů zaměstnanost. V Česku již dlouhodobě disponujeme údaji o počtu obsazených pracovních míst podle obcí. Údaje vycházející ze zdrojů Českého statistického úřadu (ČSÚ) jsou publikované každoročně jako příloha vyhlášky Ministerstva financí České republiky (MF ČR), která stanovuje podíly obcí na rozpočtovém určení daní. Tamtéž je také možné velmi snadno převzít i údaj o počtu obsazených míst ve školách. Metodickým problémem tohoto ukazatele je neznalost, kde je trvalé bydliště zaměstnanců (v obci nebo dojíždí?). Stačí nahlédnout a stáhnout data podle obcí (<https://www.mfcr.cz/cs/legislativa/legislativni-dokumenty/2021/vyhlaska-c-313-2021-sb-42891>). Zde jsou poslední data nejen o zaměstnanosti k 1. 12. 2020. Tamtéž lze snadno stáhnout i data za předcházející roky.

Jako další potenciálně využitelný zdroj pro hodnocení ekonomické síly/struktury/prostředí v daném mikroregionu jsou data z Registru ekonomických subjektů, který poskytuje ČSÚ na vyžádání a zdarma pro potřeby vědeckého výzkumu – minimálně údaje o odvětvové struktuře ekonomických subjektů podle NACE a podle kategorie počtu zaměstnanců umožňuje aktualizovat prakticky každoročně. Prostřednictvím registru NACE lze relativně snadno zpracovat podnikatelskou strukturu a dokonce hledat i souvislosti mezi velikostí podniku měřenou počtem zaměstnanců a polohou nebo velikostí sídla, regionu.

Lze pochopitelně konstruovat i další ukazatele, které například na základě odvětvové struktury a podílu jednotlivých odvětví na tvorbě DPH mohou aproximovat hodnoty DPH podle mikroregionů (SO ORP). Takto konstruované ukazatele reprezentují již jen přibližné údaje a je možné je použít na relativní srovnání mezi „úspěšnými“ a „neúspěšnými“ nebo na meziroční srovnání vývoje.

Kromě sociálně ekonomických dat autoři atlasu nevyužili ani další data, která mohou indikovat jistou základní úroveň sociálně kulturních a společenských aktivit v místě. Již v recenzi jsme uvedli, že v atlase chybí „zahrnutí úrovně dostupnosti občanské vybavenosti (obchody, hospody aj.) nebo existence spolků jakožto základních nositelů kulturních aktivit a sociální komunikace“ (Perlín, Komárek 2022, s. 37). V polemice (Ženka 2022) autor upozorňuje na obtížnou dostupnost nebo nedostupnost takových dat. Naše zkušenost je ovšem jiná. ČSÚ na základě žádosti poskytne data z Městské a obecní statistiky, kde vybavenost alespoň základními službami je zaznamenána. Ministerstvo spravedlnosti, resp. Rejstříkový soud poskytuje na vyžádání data o registrovaných spolcích. Pochopitelně se nejedná o zcela bezchybnou a úplnou databázi, a tak jako při registraci podnikatelů se obtížně oddělují velmi aktivní a neaktivní spolky, ale základní pohled na míru sociálně ekonomických aktivit je možné prostřednictvím těchto zdrojů nalézt.

Navzdory polemice si stále myslím, že recenzovaný *Atlas rozvoje venkova* je velmi podařené dílo, které zasluhuje pozornost jak odborné veřejnosti, tak i uživatelů v území. Bohužel jeho 3. část *Ekonomika* prezentuje mapové výstupy na základě souboru vstupních dat před rokem 2014 (4 listy), data za rok 2014 (4 listy), za rok 2016 (2 listy) a novější data po roce 2017 (3 listy). Takové výstupy, jakkoliv sofistikovaně zpracované, nemají v roce vydání atlasu (2021) velkou informační hodnotu. Je velkou škodou, že autoři atlasu nevyužili volně dostupných dat, která dokonce sám autor ve své polemice zmiňuje. Publikování zpracovaných aktuálních údajů za míru nezaměstnanosti, volná pracovní místa a počty ekonomických subjektů podle velikostních kategorií, odvětví a právní formy by zcela jistě zvýšilo informační hodnotu výše zmíněné kapitoly.

Na druhou stranu velmi souzním s autorem výše uvedeného diskuzního textu ve věci neexistence daňových dat a považuji stejně jako on za selhání státu, konkrétně Finanční správy MF ČR, že není schopná poskytnout agregovaná data za výnos jednotlivých daní podle trvalé adresy plátce daně, resp. podle sídla provozovny. Neexistuje žádný relevantní důvod, aby orgány Finanční správy neposkytovaly údaje o agregovaném výnosu daně z příjmu fyzických osob, daně z příjmu právnických osob a další agregované výnosy z daně, a to podle jednotlivých obcí, resp. minimálně správních obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP). Stejně nedostupná jsou i data o výši poskytované sociální podpory prostřednictvím Správy sociálního zabezpečení, kdy vysvětlením, ale nikoliv omluvou, můžou být opakované marné pokusy vysoutěžit bez podezření z podvodu dodavatele IT systému na správu sociální podpory.

Jsem přesvědčen, že spektrum dalších a dalších ukazatelů, které mohou popisovat sociálně ekonomickou realitu nebo v širším pohledu i kvalitu života v obci, se bude dále rozšiřovat. Bude pak již jen zaležet na nás, uživatelích, jak dokážeme datové zdroje zpracovat a interpretovat.

Literatura

- KRTIČKA, L., ŽENKA, J. a kol. (2021): Atlas rozvoje venkova. Ostravská univerzita, Ostrava, ISBN 978-80-7599-221-5.
- PERLÍN, P., KOMÁREK, M. (2022): Krtička, L., Ženka, J. a kol.: Atlas rozvoje venkova. Informace ČGS, 41, 1, 35–38.
- ŽENKA, J. (2022): Jak geografové přicházejí o iluze (dostupnosti regionálních ekonomických dat). Informace ČGS, 41, 2, 11–15.